

> Retouradres Postbus 2518 6401 DA Heerlen

Via Jeugd
Locatie Via Icarus
T.a.v. de bestuurder
mevrouw J. Kuperus
Pater Kusterweg 8
6267 NL CADIER EN KEER

Bezoekadres:
Stadsplateau 1
3521 AZ Utrecht
T 088 120 5000
www.igj.nl

Inlichtingen bij
mw. G.E. Hilbers Msc

Ons kenmerk
IJZ/190418577-MIJ/19-012-VBM

Uw kenmerk

Datum 2 april 2019
Betreft Terugkoppeling toezichtbezoek terugdringen
vrijheidsbeperkende maatregelen

Bijlage(n)

Geachte mevrouw Kuperus,

Op 11 februari 2019 bezocht de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (hierna: de inspectie) de JeugdzorgPlus groepen bij Stichting Jeugdzorg St. Joseph, locatie Icarus. Dit toezichtbezoek is onderdeel van het thematisch toezichtproject van de inspectie met als onderwerp het verminderen van een repressieve aanpak binnen de jeugdhulp.

Tijdens het onderzoek inventariseerde de inspectie op welke wijze Stichting Jeugdzorg St. Joseph, locatie Icarus invulling geeft aan het terugdringen van vrijheidsbeperkende maatregelen op de gesloten groepen. De inspectie stond stil bij positieve ontwikkelingen: wat gaat goed, wat helpt bij het terugdringen van vrijheidsbeperkende maatregelen en wat zijn goede voorbeelden? Maar ook: wat kan nog beter en wat werkt belemmerend bij het terugdringen van vrijheidsbeperkende maatregelen?

In deze brief geef ik aan wat de belangrijkste uitkomsten zijn van deze inventarisatie bij Stichting Jeugdzorg St. Joseph, locatie Icarus (hierna: Icarus).

Stichting Jeugdzorg St. Joseph, locatie Icarus.

Stichting Jeugdzorg St. Joseph (hierna SJSJ) is een organisatie met twee locaties voor gesloten jeugdhulp, Almata in Ossendrecht en Icarus in Cadier en Keer. Op het terrein in Cadier en Keer is ook de Justitiële Jeugdinrichting (hierna: JJI) Het Keerpunt gevestigd. Ten tijde van het toezicht had SJSJ een capaciteit voor het verblijf van ongeveer 107 jeugdigen op de gesloten groepen.

Icarus heeft in totaal 52 plaatsen verdeeld over zes groepen voor jeugdigen tot achttien jaar met een rechterlijke machtiging gesloten jeugdhulp. Het contract met de gemeenten heeft een +/- marge van 10%, zodat maximaal 57 jeugdigen geplaatst kunnen worden. Icarus heeft vier groepen waar maximaal tien jeugdigen kunnen verblijven, maar heeft de daadwerkelijke bezetting teruggebracht tot acht jongeren per groep. Verder heeft Icarus één groep voor jeugdigen die zeer intensieve behandeling nodig hebben. Op deze groep verblijven maximaal zes jeugdigen. Tot slot beschikt Icarus over een besloten gezinshuisgroep waar vier jeugdigen verblijven. Op deze gesloten groepen verblijven alleen jeugdigen met een rechterlijke machtiging gesloten jeugdhulp.

Icarus past vrijheidsbeperkende maatregelen op jeugdigen toe, die in de Jeugdwet vermeld staan. Naast deze wettelijke maatregelen benoemt Icarus bijvoorbeeld ook als maatregelen die de jeugdigen als vrijheidsbeperkend kunnen ervaren: de gesloten buitendeuren en hekken, het innemen van telefoons en de beperkingen aan verlof.

Ons kenmerk
IJZ/190418577-MIJ/19-012-VBM

Om een indruk te krijgen van het soort en aantal toegepaste vrijheidsbeperkende maatregelen vroeg de inspectie cijfers bij u op. U gaf aan dat Icarus alleen afzondering in de time-out ruimte als zodanig registreert. Impliciet zijn de andere toegepaste maatregelen wel in de registratie van incidenten en dagrapportages terug te zien.

De inspectie sprak tijdens het toezichtbezoek met medewerkers over vrijheidsbeperkende maatregelen. Hieruit bleek onder andere dat iedere groep bij Icarus beschikt over een afgesloten time-out ruimte met cameratoezicht. Dit is een kleine ruimte, waarin geen toiletvoorzieningen zijn. Deze is niet specifiek voor afzondering ontworpen, maar is van oorsprong een ruimte als de kamers van de jeugdigen. Als langdurige afzondering van jeugdigen nodig is wordt sporadisch gebruikt gemaakt van een separeerruimte in de naastliggende JJI Het Keerpunt. In het voorjaar van 2018 is dit tweemaal voorgekomen, daarna niet meer. Ook kunnen jeugdigen tijdelijk op hun eigen kamer afgezonderd worden. De deuren van de kamers van de jeugdigen gaan op slot als een kamerplaatsing als sanctie wordt ingezet. Jeugdigen geven aan dat dit regelmatig voorkomt. De jeugdigen noemen 'einde dag', dat is een maatregel waarbij de jeugdige tot de volgende dag op de eigen kamer moet verblijven en 'drie maal zeven', dat is een sanctie waarbij de jeugdige drie dagen om zeven uur naar de eigen kamer moet. Verder hebben alle jeugdigen dagelijks tussen 15 en 16 uur een rustuur op de eigen kamer. De deur gaat dan niet op slot. Het rustuur is geen maatwerk, alle jongeren moeten verplicht op de eigen kamer verblijven. Wanneer de medewerkers hun aandacht nodig hebben om een jeugdige te kalmeren, deze vast moeten houden en of moeten afzonderen, moeten de andere jeugdigen verplicht naar hun kamer. Gerichte vrijheidsbeperking van een jeugdige, zorgt er derhalve regelmatig voor dat de andere aanwezige jeugdigen ook in hun vrijheid beperkt worden. Verder noemen medewerkers de vrijheidsbeperkende maatregelen vastpakken en vasthouden. Als een medewerker alarm drukt, dan komt er standaard assistentie van de beveiliging van JJI het Keerpunt. Icarus past standaard urinecontrole toe bij plaatsing van jeugdigen en steekproefsgewijs gedurende de plaatsing. Ook plaatst Icarus enkele keren per jaar jeugdigen (tijdelijk) over als sanctie op negatief gedrag.

Terugdringen vrijheidsbeperkende maatregelen binnen Icarus

Icarus heeft het visiedocument 'samen met jou', met als uitgangspunt dat het klimaat minder repressief wordt en dat vrijheidsbeperkende maatregelen waar mogelijk teruggedrongen moeten worden. De directeur en het hoofd behandeling zijn relatief nieuw. De directeur is gestart met het weghalen van het prikkeldraad van de hekken rondom de groepen om zo een minder beheersmatige uitstraling te krijgen. Ook bespreekt hij het inzetten van middelen en maatregelen met de jongeren in de cliëntenraad. Het hoofd behandeling functioneert als aandachtsfunctionaris voor het terugdringen van vrijheidsbeperkende maatregelen.

Wat gaat goed en welke factoren zijn helpend bij het terugdringen van vrijheidsbeperkende maatregelen?

Ons kenmerk
IJZ/190418577-MIJ/19-012-VBM

In de werkwijze van Icarus zitten een aantal elementen die bijdragen aan het terugdringen van vrijheidsbeperkende maatregelen. Het management en de medewerkers van Icarus gaven tijdens het toezichtbezoek de volgende punten aan:

- Icarus zet met name in op een integraal dagprogramma IZEO in samenwerking met de school. Pedagogisch medewerkers zijn overdag op de school aanwezig en ondersteunen daar de leerkrachten. Als de spanning bij jeugdigen te groot wordt, dan kan er binnen de school naar alternatieven worden gekeken. De school beschikt over een klaslokaal dat is ingericht als comfortroom waarin jeugdigen samen met een begeleider naar toe kunnen om te praten of een activiteit te verrichten. Door de intensieve samenwerking met de school is het aantal incidenten in 2018 met de helft afgenomen.
- Icarus werkt volgens de Wings methodiek. Dit is een methodiek gebaseerd op het competentiemodel en 'De nieuwe autoriteit, geweldloos verzet'. Alle medewerkers zijn geschoold in de methodiek. Jaarlijks vindt een herhaling plaats. Daarnaast maakt Icarus gebruik van methodiekcoaches, die veel op de groepen komen. De medewerkers volgen intervisie en de gedragswetenschappers geven individuele coaching. De methodiek stelt de jeugdige centraal en zet aan tot de-escalerend werken, wat leidt tot minder inzet van vrijheidsbeperkende maatregelen.
- Icarus zet in op het verkleinen van het aantal jeugdigen op een groep met behoud van de personele bezetting. Op de groep voor zeer intensieve behandeling (ZIB) verblijven zes jeugdigen, op de andere groepen streeft Icarus naar een maximale bezetting van acht jeugdigen. Icarus constateert dat een kleinere groeps grootte bijdraagt aan het terugdringen van vrijheidsbeperkende maatregelen, omdat de jeugdigen minder prikkels krijgen en de medewerkers meer aandacht en nabijheid kunnen bieden.
- Alle jeugdigen hebben een signaleringsplan. In het signaleringsplan is opgenomen wat de jeugdige zelf kan doen, wanneer hij of zij bijvoorbeeld boos wordt. Ook staat in de plannen hoe de medewerkers in dat geval het beste op de jeugdige kunnen reageren. Het gebruik van signaleringsplannen kan escalatie en daarmee de noodzaak om vrijheidsbeperkende maatregelen in te zetten voorkomen.
- De ZIB groep beschikt over alternatieve ruimten waar jeugdigen tot rust kunnen komen. Zo is er bijvoorbeeld een uitraaskamer waar jeugdigen zich kunnen afreageren of een snoezelkamer met materialen zoals een verzwarende deken. De ZIB groep beschikt wel over diverse ruimten waar jeugdigen zich terug kunnen trekken. Het blijkt dat dit leidt tot minder inzet van vrijheidsbeperkende maatregelen.
- Verder is het therapie aanbod binnen Icarus uitgebreid, waarbij medewerkers aangeven dat vooral praktisch gerichte therapieën en projecten goed aansluiten bij de jeugdigen. Zoals het hondenproject, paarden coaching, muziek, psychomotore therapie en ervaringsleren.

Wat kan beter en welke factoren werken belemmerend bij het terugdringen van vrijheidsbeperkende maatregelen?

Ons kenmerk
IJZ/190418577-MIJ/19-012-VBM

Het management en de medewerkers van Icarus benoemen tijdens het toezichtbezoek de volgende factoren:

- Crisisplaatsingen van jeugdigen komen regelmatig voor. Een dergelijke plaatsing gaat veelal gepaard met weerstand en verzet. Dan is de inzet van vrijheidsbeperkende maatregelen zoals een time-out plaatsing met camera toezicht nodig, omdat Icarus over onvoldoende voorinformatie beschikt om een gedegen risicotaxatie te kunnen maken.
- Medewerkers geven aan dat de werkdruk hoog is en dat escalaties en de inzet van vrijheidsbeperkende maatregelen nog meer voorkomen zouden worden als op maat extra begeleiding ingezet zou kunnen worden voor jeugdigen die dit nodig hebben.
- Binnen Icarus worden in toenemende mate jeugdigen geplaatst die geschorst zijn uit de voorlopige hechtenis. Een deel van deze jeugdigen is verhard en niet gemotiveerd voor behandeling. Deze jeugdigen hebben een negatieve invloed op hun groepsgenoten, wat kan leiden tot spanning en onderlinge agressie, waardoor de inzet van meer vrijheidsbeperkende maatregelen nodig zijn.

Wat viel de inspectie nog meer op?

- De time-out ruimten op de groepen zijn niet kindvriendelijk. De kamers zijn zeer klein en beschikken alleen over een matras op de grond. Voor de jeugdigen is het niet zichtbaar of er sprake is van cameratoezicht.

Algemeen beeld Icarus

De inspectie heeft tijdens het onderzoek geconstateerd dat Stichting Jeugdzorg St. Joseph, locatie Icarus investeert in het terugdringen van vrijheidsbeperkende maatregelen op de gesloten groepen. Tegelijkertijd viel het op dat in de dagelijkse uitvoeringspraktijk middelen en maatregelen nog teveel standaard en soms repressief worden ingezet.

Landelijk beeld en openbaarmaking

De inspectie brengt tussen begin februari en begin april 2019 een toezichtbezoek aan in totaal dertien locaties van instellingen voor gesloten jeugdhulp. Na afloop van alle toezichtbezoeken stelt de inspectie op basis van de bevindingen een factsheet met een landelijk beeld op. Daarin zal ook per instelling een beeld worden gegeven. Bovenstaande punten neemt de inspectie mee als input voor de factsheet met het landelijk beeld.

De inspectie maakt op grond van de Jeugdwet de factsheet openbaar via www.igj.nl. Bij openbaarmaking neemt de inspectie de wettelijke normen in acht, zoals gesteld in de Gezondheidswet, de Jeugdwet en de AVG.

Meer informatie over openbaarmaking van documenten door de inspectie kunt u vinden op onze website (www.igj.nl/onderwerpen).

Ons kenmerk
IJZ/190418577-MIJ/19-012-VBM

Hoogachtend,

A handwritten signature in blue ink that reads "G. Hilbers". The signature is written in a cursive style with a large initial 'G'.

mw. G.E. Hilbers Msc,
senior inspecteur IGJ,
projectleider Terugdringen Vrijheidsbeperkende Maatregelen